TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2010 m. gruodžio 2 d.*

Byloje C-225/09

dėl *Giudice di pace di Cortona* (Italija) 2009 m. balandžio 23 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2009 m. birželio 19 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Edyta Joanna Jakubowska

prieš

Alessandro Maneggia,

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro penktosios kolegijos pirmininko pareigas einantis E. Levits, teisėjai M. Ilešič (pranešėjas) ir M. Safjan,

* Proceso kalba: italų.

generalinis advokatas N. Jääskinen,
posėdžio sekretorius M.-A. Gaudissart, skyriaus vadovas,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2010 m. birželio 24 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— E. J. Jakubowska, atstovaujamos advokato M. Frigessi di Rattalma,

— Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocati dello Stato* P. Gentili ir L. Ventrella,

— Airijos vyriausybės, atstovaujamos D. J. O'Hagan, padedamo *SC* M. Collins,

— Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos R. Somssich, M. Fehér ir Z. Tóth,

— Austrijos vyriausybės, atstovaujamos E. Riedl,

— Portugalijos vyriausybės, atstovaujamos L. Fernandes,

— Slovėnijos vyriausybės, atstovaujamos N. Pintar Gosenca,

— Europos Komisijos, atstovaujamos H. Støvlbæk ir E. Montaguti,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su EB 3 straipsnio 1 dalies g punkto, EB 4, 10, 81 ir 98 straipsnių, 1977 m. kovo 22 d. Tarybos direktyvos 77/249/EEB, skirtos padėti teisininkams veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas (OL L 78, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 52), 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/5/EB, skirtos padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija

(OL L 77, p. 36; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 3 t., p. 83), bei bendrųjų teisėtų lūkesčių apsaugos ir įgytų teisių gerbimo principų išaiškinimu.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp E. J. Jakubowska ir A. Maneggia dėl reikalavimo atlyginti žalą, kurį šiuo metu nagrinėja *Giudice di pace di Cortona* (Kortonos taikos teisėjas), o vykstant procesui priimtas sprendimas E. J. Jakubowska atstovaujančius advokatus išbraukti iš *Ordine degli Avvocati di Perugia* (Perudžos (Italija) advokatūros) sąrašo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 77/249

3 Direktyvos 77/249 1 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nustatyta:

„Ši direktyva, taikoma teisininkų veiklai, susijusi su paslaugų teikimu, tokiu mastu ir tokiomis sąlygomis, kaip numatyta šioje direktyvoje.“

4 Šios direktyvos 6 straipsnyje numatyta:

„Kiekviena valstybė narė gali neleisti teisininkams, kurie pagal darbo sutartį už atlyginimą dirba valstybinėje ar privačioje įmonėje, imtis veiklos, susijusios su atstovavimu tai įmonei teisiniuose procesuose, kiek toje valstybėje įsisteigusiems teisininkams neleidžiama užsiimti tokia veikla.“

5 Atsižvelgiant į įvairias minėto 6 straipsnio kalbines versijas ir siekiant užtikrinti, kad visos šios versijos būtų vienodai reikšmingos, itališkoje šio straipsnio versijoje vartojamos sąvokos *ente pubblico o privato* turi būti suprantamos, kai siejamos su sąvoka „valstybinė ar privati įmonė“ (*impresa pubblica o privata*).

Direktyva 98/5

6 Direktyvos 98/5 3 straipsnyje numatyta:

„1. Teisininkas, pageidaujantis verstis advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jis įgijo savo profesinę kvalifikaciją, registruojasi tos valstybės kompetentingoje institucijoje.

2. Priimančiosios valstybės narės kompetentinga institucija įregistruoja advokatą jam pateikus pažymėjimą, patvirtinantį jo registraciją buveinės valstybės narės kompetentingoje institucijoje. <…>

<…>“

7 Šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Nepaisant profesinės veiklos taisyklių, kurios jam taikomos jo buveinės valstybėje narėje, teisininkui, besiverčiančiam advokato praktika pagal savo buveinės šalies profesinį vardą priimančiosios valstybės narės teritorijoje, dėl visos šioje teritorijoje jo vykdomos veiklos taikomos tos pačios profesinės veiklos taisyklės kaip ir teisininkui, besiverčiančiam advokato praktika pagal atitinkamą priimančiosios valstybės narės profesinį vardą.“

8 Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Jeigu teisininkas, besiverčiantis advokato praktika pagal savo buveinės šalies profesinį vardą, nevykdo priimančiojoje valstybėje narėje galiojančių įsipareigojimų, jam taikomos priimančiojoje valstybėje narėje numatytos procesinės taisyklės, baudos ir teisės gynimo priemonės.“

9 Direktyvos 98/5 8 straipsnyje nustatyta:

„Teisininkas, registruotas priimančiojoje valstybėje narėje pagal savo buveinės šalies profesinį vardą, gali verstis advokato praktika kaip pastovų atlyginimą gaunantis advokatas, dirbantis kitam advokatui, advokatų asociacijai ar firmai, arba valstybinėje ar privačioje įmonėje, jeigu priimančioji valstybė narė suteikia tokią teisę advokatams, registruotiems pagal toje valstybėje vartojamą profesinį vardą.“

10 Atsižvelgiant į įvairias minėto 8 straipsnio kalbines versijas ir siekiant užtikrinti, kad visos šios versijos būtų vienodai reikšmingos, itališkoje šio straipsnio versijoje vartojamos sąvokos *ente pubblico o privato* turi būti suprantamos, kai siejamos su sąvoka „valstybinė ar privati įmonė“ (*impresa pubblica o privata*).

Nacionalinės teisės aktai

11 1933 m. lapkričio 27 d. Karaliaus dekreto įstatymo Nr. 1578, kuriame reglamentuojamos *avvocato* ir *procuratore legale* profesijos (*ordinamento delle professioni di avvocato e procuratore legale*, 1933 m. gruodžio 5 d. *Gazzetta ufficiale del Regno d'Italia*, Nr. 281), su pakeitimais pertvarkyto į 1934 m. sausio 22 d. Įstatymą Nr. 36 (1934 m. sausio 30 d. *Gazzetta ufficiale del Regno d'Italia*, Nr. 24), 3 straipsnio antroje pastraipoje nustatyta:

„(Vertimasis advokato praktika) nesuderinamas su bet kokiu darbu ar pareigomis, finansuojamomis iš valstybės, regionų ar savivaldybių biudžeto <…> ir apskritai bet kokios valstybės, regionų ar savivaldybių prižiūrimos arba kontroliuojamos viešojo administravimo institucijos ar viešosios įstaigos biudžeto."

12 1996 m. gruodžio 23 d. Įstatymo Nr. 662 dėl viešųjų finansų racionalizavimo priemonių (*misure di razionalizzazione della finanza pubblica*, 1996 m. gruodžio 28 d. GURI, Nr. 303, paprastasis priedas), iš dalies pakeisto 1997 m. kovo 28 d. Karaliaus dekretu įstatymu Nr. 79, kuriame nustatytos skubios viešųjų finansų konsolidavimo priemonės (*misure urgenti per il riequilibrio della finanza pubblica*), su pakeitimais pertvarkyto į 1997 m. gegužės 28 d. Įstatymą Nr. 140 (1997 m. gegužės 29 d. GURI, Nr. 123, p. 5, toliau – Įstatymas Nr. 662/96), 1 straipsnio 56 ir 56bis dalyse numatyta:

„56. Įstatymų ir kitų teisės aktų <…> nuostatos, kuriose draudžiama įrašyti į profesinius sąrašus, netaikomos ne visą darbo dieną dirbantiems valstybės tarnautojams, kurių darbo laikas ne ilgesnis kaip 50 % pilnos darbo dienos.

56bis. Nuostatos, kuriomis draudžiama įrašyti į sąrašus ir verstis profesine veikla 56 dalyje minimiems asmenims, panaikinamos. Kitos nuostatos, susijusios su įrašymo į sąrašus ir vertimosi profesine veikla sąlygomis, toliau taikomos. Valstybės tarnautojai, įrašyti į profesinius sąrašus ir besiverčiantys profesine veikla, negali vykdydami tokią veiklą atstovauti viešojo administravimo institucijoms; tokie valstybės tarnautojai negali atstovauti teisme nagrinėjant bylas, kurių viena šalis yra viešojo administravimo institucija."

13 2003 m. lapkričio 25 d. Įstatymo Nr. 339, kuriame nustatytos vertimosi advokato praktika nesuderinamumo taisyklės (*norme in materia di incompatibilità dell'esercizio della professione di avvocato*, 2003 m. gruodžio 1 d. GURI, Nr. 279, p. 6, toliau – Įstatymas Nr. 339/2003), įsigaliojusio 2003 m. gruodžio 2 d., 1 straipsnyje numatyta:

„Įstatymo Nr. (662/96) 1 straipsnio 56, 56bis ir 57 dalių nuostatos netaikomos įrašant advokatus, kuriems vis dar taikomi apribojimai ir draudimai, numatyti 1933 m. lapkričio 27 d. Karaliaus dekrete įstatyme Nr. 1578, su pakeitimais pertvarkytame į 1934 m. sausio 22 d. Įstatymą Nr. 36, su vėlesniais pakeitimais, į advokatų sąrašą."

14 Šio įstatymo 2 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės tarnautojai, kurie į advokatų sąrašą buvo įrašyti po to, kai įsigaliojo Įstatymas Nr. (662/96), ir kurie vis dar jame įrašyti, gali pasirinkti nenutraukti darbo santykių ir per 36 mėnesius nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos apie tai pranešti atitinkamai advokatūrai, kurios registre jie įrašyti.

Per nustatytą terminą negavusios pranešimo, advokatūros savo iniciatyva išbraukia savo registruose įrašytus asmenis.

2. 1 dalyje nurodytu atveju valstybės tarnautojas turi teisę vėl pradėti dirbti visą darbo dieną.

3. Per tą patį 1 dalyje nustatytą 36 mėnesių terminą valstybės tarnautojas gali pasirinkti nutraukti darbo santykius ir kartu toliau būti įrašytas advokatų registre.

4. Ne visą darbo dieną dirbantis valstybės tarnautojas, pagal šį įstatymą pasinaudojęs galimybe verstis advokato praktika, penkerius metus turi teisę vėl pradėti dirbti visą darbo dieną institucijoje, kuriai priklausė, ir gauti tą pačią kategoriją, kurią turėjo tuo metu, kai pasirinko pasinaudoti minėta galimybe, per tris mėnesius nuo prašymo pateikimo dienos, su sąlyga, kad jis nebus „perteklinis“ darbuotojas. Tokiu atveju darbo stažas sustabdomas visam laikotarpiui, per kurį jis nedirbo, ir vėl tęsiamas nuo grįžimo į tarnybą dienos.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

15 E. J. Jakubowska *Giudice di pace di Cortona* pareiškė ieškinį A. Maneggia, tvirtindama, kad šis per nelaimingą atsitikimą apgadino jai priklausantį automobilį, ir pareikalavo atlyginti žalą, įvertintą 200 eurų suma.

16 Nagrinėjant šią bylą, E. J. Jakubowska savo atstovavimą teisme pavedė Perudžos advokatų sąraše įrašytiems advokatams M. Mazzolai ir L. Nardelli. Jiems, kaip ne visą darbo dieną dirbantiems valstybės tarnautojams, buvo taikomos Įstatymo Nr. 662/96 1 straipsnio 56 ir 56bis dalys.

17 Įsigaliojus Įstatymui Nr. 339/2003 ir pasibaigus jo 2 straipsnio 1 dalyje nustatytam terminui bei pagrindinę bylą nagrinėjant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, Perudžos advokatūros advokatų taryba priėmė du sprendimus išbraukti minėtus advokatus iš minėto advokatų sąrašo.

18 E. J. Jakubowska pateikė pareiškimą, kuriame reikalavo, kad jai toliau atstovautų minėti advokatai, remdamasi tuo, kad Įstatymas Nr. 339/2003 prieštarauja EB sutarčiai bei bendriesiems teisėtų lūkesčių apsaugos ir įgytų teisių gerbimo principams.

19 Tokiomis aplinkybėmis *Giudice di pace di Cortona* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius klausimus:

„1. Ar EB 3 straipsnio g punktas, (EB) 4, (EB) 10, (EB) 81 ir (EB) 98 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiama tokia nacionalinės teisės normose įtvirtinta tvarka, kaip nustatytoji Įstatymo Nr. 339/2003 <…>1 ir 2 straipsniuose, kuriuose iš naujo įtvirtinta taisyklė, kad ne visą darbo dieną dirbantys valstybės tarnautojai negali verstis advokato praktika, ir nors turi leidimą, jiems tai daryti draudžiama, numatant, kad kompetentingos advokatūros advokatų tarybos sprendimu tokie valstybės tarnautojai išbraukiami iš advokatų sąrašo, išskyrus atvejus, jeigu jie nusprendžia nutraukti darbo santykius?

2. Ar EB 3 straipsnio g punktas, (EB) 4, (EB) 10 ir (EB) 98 straipsniai turi būti aiškinami taip, jog pagal juos draudžiama tokia nacionalinės teisės normose įtvirtinta tvarka, kaip nustatytoji Įstatymo Nr. 339/2003 <…> 1 ir 2 straipsniuose?

3. Ar Direktyvos 77/249/EEB <…> 6 straipsnis turi būti aiškinamas taip, jog pagal jį draudžiama tokia nacionalinės teisės normose įtvirtinta tvarka, kaip nustatytoji Įstatymo Nr. 339/2003 <…> 1 ir 2 straipsniuose, kai tokios taisyklės taip pat taikomos samdomiems advokatams, kurie užsiima teisine praktika naudodamiesi teise laisvai teikti paslaugas?

4. Ar Direktyvos 98/5/EB <…> 8 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jis netaikomas ne visą dieną dirbantiems valstybėms tarnautojams advokatams?

5. Ar pagal bendruosius (Sąjungos) teisės teisėtų lūkesčių apsaugos ir įgytų teisių (gerbimo) principus draudžiama tokia nacionalinės teisės normose įtvirtinta tvarka, kaip nustatytoji Įstatymo Nr. 339/2003 <…> 1 ir 2 straipsniuose, kuriuose įtvirtinta taisyklė, kad ne visą darbo dieną dirbantys valstybės tarnautojai negali verstis advokato praktika, ir taikomus advokatams, kurie to paties įstatymo <…> įsigaliojimo dieną jau buvo įrašyti į advokatų sąrašus, (šio įstatymo) 2 straipsnyje nustačius tik trumpą laikotarpį, per kurį galima pasirinkti: nenutraukti darbo santykių (valstybės tarnyboje) ar verstis advokato praktika?“

20 Atsakydamas į Teisingumo Teismo raštu pateiktus klausimus E. J. Jakubowska atstovams *ad litem* pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 54a straipsnį, 2010 m. gegužės 31 d. laišku L. Nardelli pateikė Perudžos advokatūros advokatų tarybos pažymą, iš kurios matyti, kad jis lieka įrašytas šios advokatūros sąraše, kol

advokatūrai bus pranešta Nacionalinės advokatų tarybos sprendimo atmesti L. Nardelli skundą dėl sprendimo išbraukti jo pavardę iš sąrašo paskelbimo data.

21 Tuo pačiu laišku L. Nardelli informavo Teisingumo Teismą, kad M. Mazzolai atsisakė pagrindinėje byloje jam suteikto įgaliojimo *ad litem*. Be to, jis pranešė, kad E. J. Jakubowska suteikė Frigessi di Rattalma specialų įgaliojimą *ad litem*, kad šis jai atstovautų posėdyje Teisingumo Teisme.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl prejudicinių klausimų priimtinumo

22 Pirmiausia reikia pabrėžti, kad aplinkybė, jog prejudiciniai klausimai visiškai nesusiję su E. J. Jakubowska pateikto ieškinio A. Maneggia objektu, nelemia šių klausimų nepriimtinumo. Šie klausimai skirti leisti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui įvertinti nacionalinės teisės aktų, dėl kurių taikymo kilo procesinis klausimas pagrindinėje byloje, teisėtumą. Kadangi šis procesinis klausimas yra nagrinėjamos bylos dalis, minėtas teismas gali pateikti Teisingumo Teismui klausimus dėl, jo nuomone, šiuo klausimu reikšmingų Sąjungos teisės normų išaiškinimo.

23 Neginčydamos galimybės pateikti tokį prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kai kurios savo pastabas Teisingumo Teismui pateikusios vyriausybės bei Europos Komisija vis dėlto pateikė prieštaravimus dėl *Giudice di pace di Cortona* pateiktų klausimų priimtinumo.

24 Airijos ir Austrijos vyriausybės pabrėžia, kad visos pagrindinės bylos aplinkybės, susijusios su E. J. Jakubowska atstovų *ad litem* galimybėmis verstis advokato praktika, susijusios su viena valstybe nare. Taigi Sąjungos teisės problemos, kurias kelia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, yra visiškai hipotetinės ir dėl šios priežasties prašymas priimti prejudicinį sprendimą turėtų būti pripažintas nepriimtinu.

25 Anot Vengrijos vyriausybės, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodyti Italijos teisės aktai bet kuriuo atveju nepatenka į Sąjungos teisės nuostatų, kuriomis reglamentuojamas vertimasis advokato praktika, taikymo sritį, nes šie teisės aktai susiję su valstybės tarnautojais, o Direktyvose 77/249 ir 98/5 reglamentuojamas savarankiškai arba kitam advokatui, asociacijai ar įmonei dirbančio advokato vertimasis profesine praktika.

26 Komisija savo ruožtu tvirtina, kad trečiasis klausimas turi būti pripažintas hipotetiniu ir todėl nepriimtinu, nes jis susijęs su vertimusi advokato praktika teikiant paslaugas, o pagrindinėje byloje nagrinėjami teisės aktai susiję su advokato įsisteigimu.

27 Komisija taip pat abejoja dėl penktojo klausimo priimtinumo, atsižvelgdama į aplinkybę, kad Italijos įstatymai, su kuriais siejami bendrieji Sąjungos teisės principai, kuriuos prašoma išaiškinti, buvo priimti ne siekiant įgyvendinti šios teisės pagrindu kilusius Italijos Respublikos įsipareigojimus.

28 Atsižvelgiant į šiuos įvairius prieštaravimus dėl priimtinumo, reikia priminti, kad su Sąjungos teise susijusiems prejudiciniams klausimams taikoma svarbumo

prezumpcija. Nacionalinio teismo pateiktą prašymą galima atmesti tik tada, jei akivaizdu, jog prašymas išaiškinti Sąjungos teisę visiškai nesusijęs su pagrindinės bylos faktais ar dalyku, kai problema yra hipotetinė arba kai Teisingumo Teismui nežinomos faktinės aplinkybės ar teisiniai pagrindai, kad jis galėtų naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 2006 m. gruodžio 5 d. Sprendimo *Cipolla ir kt.*, C-94/04 ir C-202/04, Rink. p. I-11421, 25 punktą ir 2010 m. birželio 1 d. Sprendimo *Blanco Pérez ir Chao Gómez*, C-570/07 ir C-571/07, Rink. p. I-4629, 36 punktą).

29 Tačiau, kalbant apie pirmąjį, antrąjį ir ketvirtąjį klausimus, nėra akivaizdu, kad prašymas išaiškinti visiškai nesusijęs su pagrindinės bylos faktais arba kilusio procesinio klausimo dalyku ar kad problema yra hipotetinė.

30 Viena vertus, reikia priminti, kad visoje vienos valstybės narės teritorijoje taikomas įstatymas tam tikrais atvejais gali paveikti prekybą tarp valstybių narių EB 81 straipsnio prasme (šiuo klausimu žr. 2002 m. vasario 19 d. Sprendimo *Arduino*, C-35/99, Rink. p. I-1529, 33 punktą ir minėto Sprendimo *Cipolla ir kt.* 45 punktą). Todėl pirmasis ir antrasis klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti, ar tokie nacionalinės teisės aktai, kaip antai Įstatymas Nr. 339/2003, prieštarauja su konkurencija susijusioms Sąjungos teisės normoms, nėra akivaizdžiai nereikšmingi.

31 Kita vertus, kalbant apie ketvirtąjį klausimą, reikia pabrėžti, kaip per posėdį minėjo Italijos vyriausybė ir Komisija, kad Direktyvos 98/5 8 straipsnyje nustatytos normos tikslas – ne tik suteikti advokatams, registruotiems priimančiojoje valstybėje narėje pagal kitoje valstybėje narėje įgytą profesinį vardą, tokias pačias teises kaip ir advokatams, registruotiems šioje priimančioje valstybėje pagal joje įgytą profesinį vardą. Šia nuostata taip pat užtikrinama, kad pastarieji nepatirtų atvirkštinės diskriminacijos,

kaip galėtų nutikti, jeigu jiems taikomos normos nebūtų taikomos advokatams, registruotiems priimančioje valstybėje narėje pagal kitoje valstybėje narėje įgytą profesinį vardą.

32 Todėl aplinkybė, kad išbraukimo iš Perudžos advokatūros sąrašo procedūra, dėl kurios pateikti prejudiciniai klausimai, susijusi su advokatais, besiverčiančiais advokato praktika Italijoje pagal šioje šalyje įgytą profesinį vardą, nelemia, jog ketvirtasis klausimas būtų laikomas hipotetiniu. Priešingai, prašomas Direktyvos 98/5 8 straipsnio išaiškinimas padėtų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nustatyti, ar Įstatyme Nr. 339/2003 sukuriama Sąjungos teisei prieštaraujanti atvirkštinė diskriminacija.

33 Be to, ketvirtojo klausimo priimtinumo nepaneigia Vengrijos vyriausybės argumentai, pagal kuriuos Įstatyme Nr. 339/2003 tiek, kiek jis susijęs su valstybės tarnautojais, nereglamentuojama nė viena iš Direktyvos 98/5 8 straipsnyje nurodytų situacijų, šis straipsnis susijęs tik su advokatu, dirbančiu „kitam advokatui, advokatų asociacijai ar firmai, arba valstybinėje ar privačioje įmonėje“.

34 Šiuo klausimu reikia priminti, kad leidžianti nukrypti nuostata, kuria remiasi Vengrijos vyriausybė, t. y. Sąjungos teisės netaikymas valstybės tarnautojams, taikoma tik darbo vietoms, kuriose aktyviai dalyvaujama vykdant viešosios valdžios funkcijas ir kuriose reikalaujama ypatingo santykio su valstybe. O Sąjungos teisės normos, susijusios su judėjimo laisve, taikomos darbo vietoms, kuriose, nors jos ir susijusios su valstybės įstaigomis arba kitomis viešosios teisės reglamentuojamomis organizacijomis, nevykdomi jokie viešosios valdžios uždaviniai tikrąja to žodžio prasme (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 2003 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Colegio de Oficiales de la Marina Mercante Española,* C-405/01, Rink. p. I-10391, 39 ir 40 punktus bei 2009 m. gruodžio 10 d. Sprendimo *Pésla*, C-345/08, Rink. p. I-11677, 31 punktą).

35 Detaliau kalbant apie Direktyvos 98/5 8 straipsnyje vartojamą sąvoką „valstybinė įmonė“, iš nusistovėjusios teismų praktikos aišku, kad tokia įmone turi būti laikomas viešajai valdžiai priskiriamas subjektas, vykdantis ekonominio pobūdžio veiklą ir nesusijęs su viešosios valdžios prerogatyvų įgyvendinimu (šiuo klausimu žr. 1993 m. spalio 27 d. Sprendimo *Decoster*, C-69/91, Rink. p. I-5335, 15 punktą; 2000 m. rugsėjo 14 d. Sprendimo *Collino ir Chiappero*, C-343/98, Rink. p. I-6659, 33 punktą ir 2009 m. kovo 26 d. Sprendimo *SELEX Sistemi Integrati prieš Komisiją*, C-113/07 P, Rink. p. I-2207, 82 punktą).

36 Iš to išplaukia, kad Įstatymo Nr. 339/2003, skaitomo kartu su 1933 m. lapkričio 27 d. Karaliaus dekretu įstatymu Nr. 1578, į kurį pateikiama nuoroda, susijusio su advokatais, įrašytais į vienos iš Italijos Respublikos advokatūrų sąrašą ir kartu dirbančiais Italijos Respublikos ar teritorinio vieneto prižiūrimoje arba kontroliuojamoje viešojo administravimo institucijoje ar viešojoje įstaigoje, taikymo sritis sutampa su Direktyvos 98/5 8 straipsnio, kuris susijęs su advokatais, dirbančiais įstaigoje, kuri, nors ir kontroliuojama Italijos valstybės ar vieno iš jos teritorinių vienetų, yra „valstybinė įmonė“, taikymo sritimi.

37 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalis, susijusi su pirmuoju, antruoju ir ketvirtuoju klausimais, turi būti laikoma priimtina.

38 Tačiau kalbant apie trečiąjį klausimą, susijusį su Direktyva 77/249 ir su vertimusi advokato praktika naudojantis teise laisvai teikti paslaugas, konstatuotina, kad Teisingumo Teismo atsakymas į šį klausimą nebus naudingas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Iš tiesų šio teismo nagrinėjamoje byloje svarbu išsiaiškinti, ar išbraukimas iš advokatų sąrašo pagal Įstatymą Nr. 339/2003 suderinamas su Sąjungos teise. Kaip pagrįstai teigė Komisija, šiuo atveju kalbama apie advokato

įsisteigimą, t. y. Direktyvos 98/5 reglamentuojamą sritį, o ne vertimąsi advokato praktika naudojantis teise laisvai teikti paslaugas.

39 Todėl su trečiuoju prejudiciniu klausimu susijusi prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalis turi būti laikoma nepriimtina.

40 Galiausiai, kalbant apie penktąjį klausimą, iš sprendimo pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad šiuo klausimu *Giudice di pace di Cortona,* remdamasis Teisingumo Teismo praktika, susijusia su teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio saugumo principais, prašo Teismo išnagrinėti asmenims, norintiems verstis advokato praktika ir kartu dirbti ne visą darbo dieną valstybinėje įstaigoje, nepalankų pakeitimą, įtvirtintą Įstatyme Nr. 339/2003, nes pagal šį įstatymą minėtiems asmenims nebetaikomas palankesnis režimas, kuris buvo numatytas Įstatyme Nr. 662/96.

41 Tačiau nebūtina nagrinėti Komisijos pateikto argumento dėl šio klausimo nepriimtinumo, pakanka konstatuoti, kad bet kuriuo atveju Teisingumo Teismas negalėtų naudingai atsakyti į šį klausimą, nes nežino reikalingų aplinkybių, kad galėtų tai padaryti.

42 Kalbant apie teisinio saugumo principą, iš nusistovėjusios teismų praktikos aišku, kad teisės aktai, privatiems asmenims sukeliantys nepalankių pasekmių, turi būti aiškūs, tikslūs ir teisės subjektai turi numatyti jų taikymą (2010 m. rugsėjo 14 d. Sprendimo *Akzo Nobel Chemicals ir Akcros Chemicals prieš Komisiją*, C-550/07 P, Rink. p. I-8301, 100 punktas ir jame nurodyta teismų praktika). Tačiau nei sprendimas pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, nei Teisingumo Teismui pateiktos pastabos nesuteikia šiam galimybės nustatyti, kokiu aspektu ar dėl kokios priežasties ginčijamas Įstatymo Nr. 339/2003 aiškumas ar galimybė numatyti jo taikymą.

43 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslino su šiuo principu susijusį klausimą, paaiškindamas, kad Įstatymas Nr. 339/2003 veikia atgaline tvarka, o tai prieštarauja teisinio saugumo principui. Tačiau tokį tariamą atgalinį Įstatymo Nr. 339/2003 veikimą akivaizdžiai paneigia sakinys, esantis ir sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pagal kurį šio įstatymo įsigaliojimas nepaveikia iki jam įsigaliojant Įstatymu Nr. 662/96 suteiktos teisės verstis advokato praktika ir dirbti valstybės tarnyboje, be to, Įstatyme Nr. 339/2003 numatytas trejų metų pereinamasis laikotarpis, siekiant išvengti staigių pokyčių.

44 Kalbant apie teisėtų lūkesčių apsaugos principą, aišku, kad teisės subjektai negali pagrįstai tikėtis išlaikyti esamos padėties, kuri gali pasikeisti nacionalinėms institucijoms įgyvendinant savo diskreciją (2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Plantanol*, C-201/08, Rink. p. I-8343, 53 punktas ir jame nurodyta teismų praktika). Atsižvelgiant į šią nusistovėjusią teismų praktiką, tokio prejudicinio klausimo, kaip antai šioje byloje pateiktas penktasis klausimas, Teisingumo Teismas negali naudingai išnagrinėti, nes nepateikiamos pagrindinės bylos aplinkybės, galinčios atskleisti, kad nagrinėjamas teisės aktas buvo priimtas ne tokiomis aplinkybėmis, kai teisės aktų leidėjas tiesiog iš dalies pakeičia jau esamą teisės aktą.

45 Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tik tvirtina, kad Įstatymas Nr. 339/2003 iš esmės ir, anot kai kurių, stebinamai pakeičia Įstatymu Nr. 662/96 įtvirtintą galiojančią tvarką. Tačiau konstatuotina, kad vien aplinkybė, jog teisės aktų leidėjas priėmė naują įstatymą ir jog šis gerokai skiriasi nuo anksčiau galiojusiojo, nesuteikia Teisingumo Teismui pakankamo pagrindo išsamiai nagrinėti penktąjį klausimą.

46 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalis, susijusi su penktuoju klausimu, taip pat nepriimtina.

Dėl esmės

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

47 Savo pirmuoju ir antruoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar pagal EB 3 straipsnio 1 dalies g punktą, EB 4, EB 10, EB 81 ir EB 98 straipsnius draudžiama tokia nacionalinės teisės normose įtvirtinta tvarka, kaip nustatytoji Įstatymo Nr. 339/2003 1 ir 2 straipsniuose, kuriuose ne visą darbo dieną dirbantiems valstybės tarnautojams draudžiama verstis advokato praktika, nors jie turi tam leidimą, numatant, kad tokie valstybės tarnautojai išbraukiami iš advokatų sąrašo.

48 Nors EB 81 straipsnis taikomas tik įmonių veiklai ir neapima valstybių narių įstatymų bei kitų teisės aktų, vis dėlto pagal šį straipsnį, taikomą kartu su EB 10 straipsniu, valstybės narės įpareigojamos nepriimti arba nepalikti galioti įstatymų bei kitų teisės aktų, kuriais gali būti panaikintas įmonėms taikomų konkurencijos taisyklių veiksmingumas (minėto Sprendimo *Arduino* 34 punktas ir minėto Sprendimo *Cipolla ir kt.* 46 punktas).

49 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad EB 10 ir 81 straipsniai pažeidžiami, kai valstybė narė įtvirtina ar skatina EB 81 straipsniui prieštaraujančius susitarimus ar sustiprina jų poveikį arba kai panaikina savo pačios priimtų teisės aktų valstybinį pobūdį, perduodama privatiems subjektams atsakomybę priimti sprendimus, turinčius

poveikį ekonomikos sektoriui (minėto Sprendimo *Arduino* 35 punktas ir minėto Sprendimo *Cipolla ir kt.* 47 punktas).

50 Tačiau aplinkybė, kad valstybė narė nurodo tokioms profesinių asociacijų įstaigoms, kaip antai įvairių advokatūrų advokatų tarybos, savo iniciatyva išbraukti iš advokatų sąrašo tuos advokatus, kurie kartu yra ir ne visą darbo dieną dirbantys valstybės tarnautojai ir per nustatytą terminą nepasirinko, ar toliau būti įrašytiems advokatų registre, ar nenutraukti darbo santykių su juos įdarbinusia valstybine įstaiga, neleidžia teigti, kad ši valstybė panaikino savo pačios priimtų teisės aktų valstybinį pobūdį. Iš tiesų minėtos tarybos neturi įtakos priimant įstatyme numatytam sprendimus išbraukti iš sąrašo savo iniciatyva.

51 Dėl analogiškų priežasčių nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjamieji pagrindinėje byloje, negali būti laikomi tokiais, kuriais įtvirtinami ar skatinami EB 81 straipsniui prieštaraujantys susitarimai.

52 Šie argumentai niekaip nepaneigiami nei EB 3 straipsnio 1 dalies g punkte, kuriame numatyti Europos Sąjungos veiksmai siekiant sukurti sistemą, užtikrinančią, kad konkurencija vidaus rinkoje nebūtų iškraipoma, nei EB 4 ir EB 98 straipsniuose, kuriuose numatyta nustatyti ekonominę politiką, kuri vykdoma vadovaujantis atviros rinkos ekonomikos esant laisvai konkurencijai principu.

53 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti taip: pagal EB 3 straipsnio 1 dalies g punktą, EB 4, EB 10, EB 81 ir EB 98 straipsnius nedraudžiama tokia nacionalinės teisės normose įtvirtinta tvarka, pagal kurią ne visą darbo dieną dirbantiems valstybės tarnautojams draudžiama verstis advokato praktika, nors jie

turi tam leidimą, numatant, kad tokie valstybės tarnautojai išbraukiami iš advokatų sąrašo.

Dėl ketvirtojo klausimo

54 Kaip nurodyta sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, savo ketvirtuoju klausimu *Giudice di pace di Cortona* iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 98/5 8 straipsnyje priimančiajai valstybei narei suteikiama galimybė reglamentuoti ir prireikus riboti užsiregistravusių advokatų teisę dirbti kai kurių rūšių darbą taikoma ir advokatams, norintiems tokį darbą dirbti ne visą darbo dieną.

55 Norint atsakyti į šį klausimą, pirmiausia reikia priminti, kad priimdamas Direktyvą 98/5 Sąjungos teisės aktų leidėjas, be kita ko, siekė panaikinti nacionalinės teisės normų, kuriomis reglamentuojamas advokatų registravimasis, skirtumus (2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Wilson*, C-506/04, Rink. p. I-8613, 64 punktas).

56 Teisingumo Teismas jau yra pabrėžęs, kad, atsižvelgiant į minėtą Direktyvos 98/5 tikslą, turi būti pripažįstama, jog šioje direktyvoje suderinamos išankstinės sąlygos, kurias reikia įvykdyti norint užsiregistruoti kompetentingoje priimančiosios valstybės narės institucijoje, o vienintelė sąlyga yra pateikti šiai institucijai pažymėjimą, patvirtinantį registraciją kilmės valstybės narės kompetentingoje institucijoje (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Wilson* 65–67 punktus).

57 Tačiau, kaip matyti iš Direktyvos 98/5 6 straipsnio, teisininkų, besiverčiančių advokato praktika pagal kitoje valstybėje narėje įgytą profesinį vardą, registracija priimančiojoje valstybėje narėje lemia tai, kad šiems teisininkams taikomos priimančiojoje valstybėje narėje galiojančios profesinės veiklos ir etikos taisyklės. Tačiau šios taisyklės, priešingai nei sąlygos, kurias reikia įvykdyti norint užsiregistruoti, nebuvo suderintos, todėl jos gali labai skirtis nuo kilmės valstybėje galiojančių taisyklių. Be to, kaip tvirtinama šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje, šių taisyklių nesilaikymas gali lemti išbraukimą iš sąrašo priimančiojoje valstybėje narėje.

58 Konstatuotina, kad Direktyvos 98/5 8 straipsnis susijęs su specifinėmis profesinės veiklos ir etikos taisyklėmis, kurios nurodomos šios direktyvos 6 straipsnyje, t. y. kuriose nustatoma, kokiomis aplinkybėmis užsiregistravę advokatai gali „verstis advokato praktika kaip pastovų atlyginimą gaunantys advokatai, dirbantys kitam advokatui, advokatų asociacijai ar firmai, arba valstybinėje ar privačioje įmonėje“.

59 Atsižvelgiant į Sąjungos teisės aktų leidėjo parinktas plačias sąvokas, tvirtintina, kad minėtas 8 straipsnis susijęs su visomis teisės normomis, kurias priimančioji valstybė narė nustatė siekdama užkirsti kelią interesų konfliktams, galintiems kilti tokiose situacijose, kai advokatas įrašytas advokatų sąraše ir kartu dirba kitam advokatui, advokatų asociacijai ar firmai arba valstybinėje ar privačioje įmonėje.

60 Įstatyme Nr. 339/2003 įtvirtintas draudimas Italijoje registruotiems advokatams dirbti valstybinėje institucijoje net ir ne visą darbo dieną, yra viena iš Direktyvos 98/5 8 straipsnyje minimų taisyklių bent tiek, kiek šis draudimas susijęs su vertimusi advokato praktika ir kartu darbu valstybinėje įmonėje.

61 Be to, aplinkybė, kad Italijos Respublikos priimti teisės aktai gali būti laikomi griežtais, savaime nėra kritikuotina. Interesų konflikto nebuvimas yra būtinas verčiantis advokato praktika, juo reikalaujama, kad advokatas būtų nepriklausomas nuo viešosios valdžios, kitų rinkos dalyvių bei trečiųjų asmenų ir niekaip nebūtų jų veikiamas (šiuo klausimu žr. 2002 m. vasario 19 d. Sprendimo *Wouters ir kt.*, C-309/99, Rink. p. I-1577, 100–102 punktus). Tačiau būtina, kad nustatytos taisyklės neviršytų to, kas reikalinga siekiant užkirsti kelią interesų konfliktams. Vis dėlto tokio draudimo, koks nustatytas Įstatyme Nr. 339/2003, proporcingumo nereikia nagrinėti svarstant šį klausimą, nes klausimas su šiuo aspektu nesusijęs.

62 Galiausiai, kaip jau konstatuota nagrinėjant šio klausimo priimtinumą, reikia pabrėžti, kad pagal Direktyvos 98/5 8 straipsnį priimančiosios valstybės narės taisyklės taikomos visiems joje registruotiems advokatams, neatsižvelgiant į tai, ar jie profesinį vardą įgijo šioje, ar kitoje valstybėje narėje.

63 Tai dar turi patikrinti Italijos teismas, tačiau neatrodo, kad Įstatymas Nr. 339/2003 taikomas tik italų kilmės advokatams ir kad juo sukuriama atvirkštinė diskriminacija. Šiame įstatyme minimi advokatai, norintys dirbti Italijos Respublikos arba jos teritorinių vienetų prižiūrimose ar kontroliuojamose įstaigose. Tačiau, bent kiek tai susiję su darbu valstybinėse įmonėse, vienos iš Italijos Respublikos advokatūrų sąraše įrašyti advokatai, kuriems dėl to draudžiama dirbti minėtą darbą verčiantis advokato praktika, gali būti ne tik Italijos, bet ir kitų valstybių narių piliečiai.

64 Atsižvelgiant į visus išdėstytus argumentus, į pateiktą ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti, jog Direktyvos 98/5 8 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad priimančioji valstybė narė gali riboti joje registruotų ir kitam advokatui, advokatų asociacijai ar firmai, arba valstybinėje ar privačioje įmonėje dirbančių advokatų (nesvarbu, ar jie dirba visą ar ne visą darbo dieną) galimybes verstis advokato praktika ir kartu dirbti minėtą darbą, su sąlyga, kad šie apribojimai neviršija to, kas reikalinga siekiant užkirsti kelią interesų konfliktams, ir taikomi visiems toje valstybėje narėje registruotiems advokatams.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

65 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

1. **Pagal EB 3 straipsnio 1 dalies g punktą, EB 4, EB 10, EB 81 ir EB 98 straipsnius nedraudžiama tokia nacionalinės teisės normose įtvirtinta tvarka, pagal kurią ne visą darbo dieną dirbantiems valstybės tarnautojams draudžiama verstis advokato praktika, nors jie turi tam leidimą, numatant, kad tokie valstybės tarnautojai išbraukiami iš advokatų sąrašo.**

2. 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/5/EB, skirtos padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija, 8 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad priimančioji valstybė narė gali riboti joje registruotų ir kitam advokatui, advokatų asociacijai ar firmai, arba valstybinėje ar privačioje įmonėje dirbančių advokatų (nesvarbu, ar jie dirba visą ar ne visą darbo dieną) galimybes verstis advokato praktika ir kartu dirbti minėtą darbą, su sąlyga, kad šie apribojimai neviršija to, kas reikalinga siekiant užkirsti kelią interesų konfliktams, ir taikomi visiems toje valstybėje narėje registruotiems advokatams.

Parašai.